

ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริง

และภาพข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ของผู้เป็รับสื่อดิจิทัล

Digital Media Literacy and the Ability to Distinguish Between Real and AI-Generated News Images of Digital Media Consumers

กัลยกร เหลืองวรวัฒนา ¹

สาขานิเทศศาสตร์ คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กิริติ คเชนทาวา ²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Kanyakorn Lueangworawattana ¹

E-mail: 6712340009@rumail.ru.ac.th

Communication Arts, Faculty of Mass Communication,

Ramkhamhaeng University, Thailand

Kirati Kachentawa ²

Assistant Professor, Faculty of Mass Communication,

Ramkhamhaeng University, Thailand

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอิสระทางนิเทศศาสตร์ เรื่อง ความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับ
ความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริง และภาพข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ของผู้เป็รับสื่อดิจิทัล

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในการแยกแยะภาพที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ (2) เพื่อศึกษาความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและภาพข่าวสังเคราะห์ และ (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและภาพข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ของผู้เปิดรับสื่อดิจิทัล กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้เปิดรับสื่อดิจิทัลวัยทำงานตอนปลายและผู้สูงอายุตอนต้น ที่มีช่วงอายุระหว่าง 45–65 ปี จำนวน 5 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และสื่อดิจิทัลจำนวน 3 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และกิจกรรมทดสอบการจำแนกภาพสถิติและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า (1) ระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของกลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ในระดับเบื้องต้น แต่ยังคงมีช่องว่างทางความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างภาพสังเคราะห์ ทำให้มีการประเมินขีดความสามารถของเทคโนโลยีต่ำกว่าความเป็นจริง (2) ความสามารถในการแยกแยะภาพข่าว พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ใช้การสังเกตจุดบกพร่องทางกายภาพ เช่น ความผิดปกติของอักขระภาษาไทยและสรีระร่างกายเป็นเกณฑ์หลัก แต่อย่างไรก็ตามยังพบภาวะระแวงสื่อจริง โดยผู้ทดสอบมักตัดสินว่าภาพข่าวจริงที่มีความสมบูรณ์แบบเป็นภาพสังเคราะห์ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะพบว่า การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลทำหน้าที่เป็นกลไกขดเขยทักยะทางสายตา โดยผู้ที่มีความรู้เท่าทันสูงจะเปลี่ยนจากทักษะการสังเกตไปสู่การใช้พฤติกรรมการตรวจสอบเชิงบริบท เช่น การสืบค้นภาพย้อนกลับและการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการคัดกรองข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล, ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์, การแยกแยะภาพข่าว, ภาวะระแวงสื่อจริง, วิจัยรณญาณเชิงบริบท

Abstract

In this independent study, the researcher examines (1) the level of digital media literacy in distinguishing AI-generated images; studies (2) the ability to distinguish between real and AI-generated news images; and investigates (3) the relationship between digital media literacy and the ability to distinguish between real and AI-generated news images of digital media consumers.

The target population consisted of five late-working-age and early elderly digital media consumers aged between 45 and 65 years and three experts in artificial intelligence technology and digital media. The research instruments to collect data were the techniques of in-depth interview and image classification testing activities. The statistics and data analysis methods were content analysis and triangulation.

Findings are as follows. (1) The target group's level of digital media literacy showed a basic awareness of the impacts of artificial intelligence. However, there were still knowledge gaps regarding the process of creating synthetic images, leading to underestimating the actual capabilities of the technology. (2) The ability to distinguish news images found that the highest proportion of the target group relied mainly on observing physical imperfections, such as abnormalities in Thai characters and human body features as the primary criteria. Nevertheless, there was still skepticism toward authentic media. The participants testing often judged highly polished real news images to be synthetic images. (3) The relationship between digital media literacy and the ability to distinguish images found that digital media literacy functioned as a mechanism compensating for visual skills. Those with higher media literacy would change from observation skills to contextual verification behaviors, such as reverse image searching and checking information sources. This improved their ability to efficiently screen news information.

Keywords : Digital Media Literacy, Generative AI, Image Distinction, Dividend of Distrust, Contextual Literacy

1. บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนผ่านระบบนิเวศการสื่อสารดิจิทัล โดยเฉพาะความสามารถในการผลิตสื่อทัศนที่มีความแนบเนียนระดับสูง สอดคล้องกับรายงานของ Dey (2026) ที่ระบุถึงอัตราการเติบโตของตลาดปัญญาประดิษฐ์ทั่วโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความนิยมในแพลตฟอร์มสร้างภาพอย่าง Midjourney ซึ่ง Broz (2023) พบว่ามีผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลในช่วงเวลาอันสั้น พัฒนาการดังกล่าวแม้จะสร้างประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดสภาวะมลพิษทางสารสนเทศ (Information Pollution) ตามแนวคิดของ Meel และ Vishwakarma (2020) ที่ส่งผลให้ข้อมูลลงสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและตรวจสอบได้ยากยิ่งขึ้น

ผลกระทบที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือปรากฏการณ์ปันผลแห่งความไม่ไว้วางใจ (Dividend of Distrust) ซึ่ง Chesney และ Citron (2019) อธิบายว่าเป็นภาวะที่ผู้รับสารเกิดความคลางแคลงใจต่อความจริงเชิงประจักษ์เนื่องจากความแนบเนียนของสื่อสังเคราะห์ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับบริบทความเสี่ยงทางดิจิทัลในประเทศไทยที่สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2566) ได้รายงานถึงความซับซ้อนของภัยคุกคามทางสารสนเทศที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ท่ามกลางภาวะความพัวเลือนระหว่างความจริงและสิ่งจำลอง การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงกลายเป็นสมรรถนะที่ถูกยกระดับให้เป็นภูมิคุ้มกันดิจิทัลที่สำคัญ โดย Potter (2004) เน้นย้ำว่าการรู้เท่าทันต้องอาศัยโครงสร้างความรู้ที่มีความซับซ้อนเพื่อการตีความหมายอย่างมีวิจารณญาณ ทว่าในความเป็นจริงยังคงปรากฏช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap) ระหว่างกลุ่มประชากรที่ต่างกันตามแนวคิดของ Tichenor, Donohue และ Olien (1970) โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 45 ถึง 65 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีความเสี่ยงสูงต่อการได้รับผลกระทบจากสื่อสังเคราะห์เนื่องจากข้อจำกัดในการปรับตัวตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

ด้วยเหตุนี้ การยกระดับทักษะความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Digital and AI Literacy) จึงเป็นปัจจัยวิกฤตที่ต้องได้รับการศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิด งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่ง

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้เท่าทันกับขีดความสามารถในการจำแนกความจริงจากสิ่ง
สังเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการสร้างบรรทัดฐานใหม่ของการตรวจสอบสารสนเทศอย่าง
เป็นระบบ และพัฒนาทักษะวิจารณ์ญาณเชิงบริบท (Contextual Literacy) ที่ก้าวข้ามเพียงการจับผิด
ทางกายภาพ สอดรับกับแนวทางการพัฒนาพลเมืองดิจิทัลที่ยั่งยืนในการรับมือกับความท้าทายของ
เทคโนโลยีอุบัติใหม่ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในการแยกแยะภาพที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการแยกแยะภาพที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพที่
สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์

2. ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและ
ภาพข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อ
วางรากฐานทางความคิด โดยแบ่งออกเป็นสาระสำคัญดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)

การรู้เท่าทันสื่อเป็นสมรรถนะที่ประกอบด้วยโครงสร้างความรู้หลายมิติ ซึ่ง Potter (2019) ได้
อธิบายว่าการรู้เท่าทันสื่อช่วยให้ผู้รับสารสามารถตีความหมายและสร้างความเข้าใจต่อข้อความที่สื่อ
นำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการเข้าถึงสารสนเทศ แต่ครอบคลุมถึงสมรรถนะ
ในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อ ท่ามกลางบริบทของปัญญาประดิษฐ์เชิง
สร้างสรรค์ที่สามารถผลิตเนื้อหาได้อย่างแนบเนียน ทักษะการรู้เท่าทันสื่อจึงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญใน
การชะลอการตัดสินใจเชื่อและยับยั้งพฤติกรรมการส่งต่อข้อมูลที่บิดเบือนในโลกออนไลน์

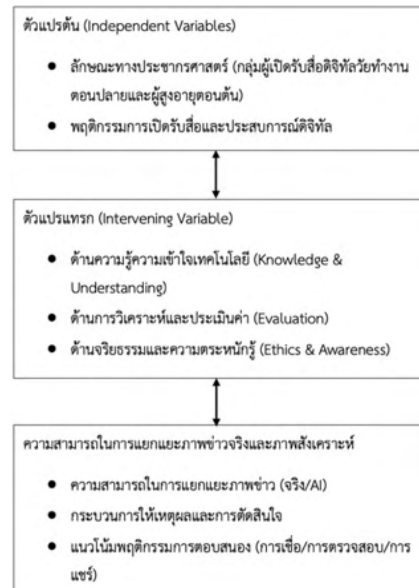
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข่าวลวง (Fake News) และเทคโนโลยี Deepfake

พัฒนาการของข่าวลวงในยุคดิจิทัลมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นจากการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสร้างสื่อสังเคราะห์ โดยเฉพาะเทคโนโลยีดีฟเฟค (Deepfake) ซึ่ง Chesney และ Citron (2019) ระบุว่าส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ปันผลแห่งความไม่ไว้วางใจ (Dividend of Distrust) ปรากฏการณ์นี้ทำให้ความสามารถในการจำแนกความจริงลดลง และส่งผลให้ผู้รับสารเกิดความหวาดระแวงต่อภาพเหตุการณ์จริงที่มีความสมบูรณ์แบบทางทัศนศิลป์สูง นอกจากนี้สถานะของภาพถ่ายในฐานะดัชนีของความจริง (Indexicality) ตามแนวคิดของ Barthes (1981) ที่เคยยืนยันถึงการมีอยู่ของเหตุการณ์จริง กลับถูกสั่นคลอนด้วยสถานะสังนิมสังเคราะห์ที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างขึ้น ทำให้การแยกแยะด้วยสายตาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการยืนยันข้อเท็จจริงอีกต่อไป

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้ใช้งานและกลไกการป้องกัน

พฤติกรรมการเปิดรับสื่อดิจิทัลของผู้ใช้งานมีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางสังคมและช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap Theory) ของ Tichenor, Donohue และ Olien (1970) ที่อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความเข้าใจเชิงเทคนิค โดยเฉพาะกลุ่มผู้เปิดรับสื่อวัยทำงานตอนปลายและผู้สูงอายุตอนต้นที่อาจมีระดับความรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าวิจารณ์ญาณเชิงบริบท (Contextual Literacy) เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันตนเองจากสื่อลวง โดยเน้นพฤติกรรมการตรวจสอบองค์ประกอบแวดล้อม เช่น การตรวจสอบความสมเหตุสมผลของเนื้อหาและการสืบค้นแหล่งที่มาของภาพ พฤติกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับสถิติและบริบทความเสี่ยงทางดิจิทัลในประเทศไทยที่สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2566) ได้รายงานไว้เกี่ยวกับความจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลให้แก่พลเมืองทุกช่วงวัย

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและภาพข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ของผู้เปิดรับสื่อดิจิทัล ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นแนวทางหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อมุ่งเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมการรับรู้เชิงลึกของผู้รับสาร โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัยและประชากรเป้าหมาย

ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อวิเคราะห์กระบวนการทางความคิดและวิจารณ์ญาณของผู้รับสารที่มีต่อสื่อสังเคราะห์ โดยใช้กระบวนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมจำนวนทั้งสิ้น 8 ท่าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่มีความรู้ความชำนาญพิเศษในมิติด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และวิชาชีพสื่อสารมวลชน เพื่อสร้างบรรทัดฐานเชิงทฤษฎีและเทคนิค และ 2) กลุ่มผู้เปิดรับสื่อดิจิทัล จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรในช่วงวัยทำงานตอนปลายและวัยผู้สูงอายุตอนต้น (อายุ 45-65 ปี) ที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์สอดคล้องกับ

กลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากสารสนเทศลวง โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่มผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รายบุคคล บุรณการร่วมกับเทคนิคภาพกระตุ้นการสนทนา (Photo Elicitation) เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติและพฤติกรรมกรจำแนกข้อมูลทัศนคติเชิงลึกเป็นรายการ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความละเอียดและสะท้อนข้อเท็จจริง ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย

1. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured In-depth Interview Guide) ซึ่งถูกออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นมิติด้านทัศนคติ ระดับการตระหนักรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเชื่อสารสนเทศดิจิทัล

2. เทคนิคการใช้ภาพกระตุ้นความรู้ (Photo Elicitation Technique) ผ่านชุดภาพถ่ายทดสอบจำนวน 15 ภาพ ที่มีการควบคุมตัวแปรด้านความสมจริงและเนื้อหาข่าว เพื่อสังเกตพฤติกรรมกรจำแนกสารสนเทศทัศนคติในสภาวะจำลอง ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการวัดผล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและจริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวภายใต้หลักการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยมีการแจ้งวัตถุประสงค์และขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า ข้อมูลที่ได้รับจะถูกบันทึกในรูปแบบเสียงและภาพถ่ายพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การถอดบทเรียนแบบคำต่อคำโดยละเอียด ป้องกันการบิดเบือนความหมายดั้งเดิมของผู้ให้ข้อมูล

3.4 กระบวนการวิเคราะห์และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมดจะถูกนำมาเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามรหัสประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีในบทที่ 2 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในมิติด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยการเปรียบเทียบค่าให้การระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้รับสาร และการตรวจสอบ

ความสอดคล้องระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันความถูกต้องและเสริมสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อสรุปของการศึกษาวิจัยในขั้นสุดท้าย

4. ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงการรับรู้และพฤติกรรมการแยกแยะสารสนเทศทัศน์ ดังนี้

4.1 ระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในการแยกแยะภาพที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความตระหนักรู้ถึงบทบาทและอิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ในระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทั่วไป ทว่ายังคงปรากฏช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap) ที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการสร้างภาพสังเคราะห์ (Generative Process) โดยเฉพาะความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างการใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพขึ้นใหม่ทั้งหมดกับการตัดต่อภาพถ่ายแบบดั้งเดิม ซึ่งข้อจำกัดทางความรู้ดังกล่าวนำไปสู่ความประมาทในการประเมินขีดความสามารถของเทคโนโลยีที่อาจก้าวล้ำกว่าการสังเกตด้วยประสาทสัมผัส

4.2 ความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและภาพข่าวสังเคราะห์

จากการทดสอบเชิงประจักษ์ผ่านกิจกรรมการจำแนกภาพถ่าย ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มเป้าหมายใช้การสังเกตจุดบกพร่องทางกายภาพ (AI Artifacts) เป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการมุ่งเน้นไปที่ความผิดปกติของอักขระภาษาไทยบนป้ายประกาศและความไม่สมดุลของสรีระร่างกาย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยได้ค้นพบปรากฏการณ์ภาวะระแวงสื่อจริง (Dividend of Distrust) อย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มเป้าหมายมีแนวโน้มตัดสินว่าภาพข่าวจริงที่มีองค์ประกอบทางทัศนศิลป์สมบูรณ์แบบหรือมีความสวยงามเกินปกติเป็นภาพสังเคราะห์ ซึ่งสะท้อนถึงความพรั่นกลัวของมาตรฐานความจริงในใจของผู้รับสาร

4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงพฤติกรรมพบว่า การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลทำหน้าที่เป็นกลไกชดเชย (Compensatory Mechanism) สำหรับข้อจำกัดทางสายตา โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีระดับความรู้เท่าทันสูงจะมีการเปลี่ยนผ่านพฤติกรรมจากการแสวงหาจุดบกพร่องทางกายภาพเพียงประการเดียวไปสู่การใช้ทักษะวิจารณ์ญาณเชิงบริบท (Contextual Literacy) เช่น การตรวจสอบความสมเหตุสมผล

ของสถานการณ์ในภาพและการสืบค้นแหล่งที่มาของสารสนเทศทัศน์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยยกระดับความแม่นยำในการคัดกรองข้อมูลลงได้ดีกว่ากลุ่มที่มีความรู้เท่าทันสื่อในระดับต่ำ

4.4 ปัจจัยและอุปสรรคที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจของผู้เปิดรับสื่อ

ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านช่วงวัยและประสบการณ์การใช้งานเทคโนโลยีมีผลต่อความมั่นใจในการตัดสินใจเชื่อสารสนเทศ โดยอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พฤติกรรมการแยกแยะล้มเหลวคือความคุ้นชินและการใช้อารมณ์ความรู้สึกร่วมกับการรับสารในเบื้องต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สามารถบรรเทาได้ด้วยการส่งเสริมทักษะการตรวจสอบเชิงบริบทแวดล้อมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันดิจิทัลที่เข้มแข็งในระบบนิเวศการสื่อสารยุคปัจจุบัน

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	ประเด็นการวิเคราะห์	สรุปข้อค้นพบเชิงพฤติกรรมและทัศนคติจากผู้ให้ข้อมูล
เพื่อประเมินระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์	ระดับความเข้าใจและช่องว่างทางความรู้	กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงภัยคุกคามแต่ยังขาดความเข้าใจเชิงเทคนิคลึกซึ้ง โดยมักสับสนระหว่างการติดต่อภาพกับการสร้างภาพใหม่ทั้งหมด ดังทัศนคติของ P3 ที่ระบุว่า “...ไม่คิดว่าเดี๋ยวนี้ AI มันจะสร้างรูปขึ้นมาใหม่ได้ทั้งรูปจนเหมือนคนจริง ๆ ขนาดนี้”
	เกณฑ์การเลือกเชื่อและวิจารณ์ญาณ	ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา (Source Credibility) และการเปรียบเทียบกับสื่อกระแสหลัก ดังที่ P4 กล่าวว่า “...ต้องรอดูว่าข่าวช่องหลักเขาลงไหม ถ้าไม่มีในทีวีหรือสำนักข่าวใหญ่ ๆ ก็จะไม่คิดไว้ก่อนว่าอาจจะเป็นอย่างปลอม”
เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแยกแยะภาพจริงและภาพสังเคราะห์	กลวิธีและจุดสังเกตทางกายภาพ (AI Artifacts)	พึ่งพาการสังเกตอักขรวิธีและภาษาไทยที่มีความผิดเพี้ยนเป็นหลัก ในการตัดสินใจ ดังเหตุผลของ P2 ที่ว่า “...ตัวหนังสือมันเบลอ ๆ อ่านไม่ออก ภาษาไทยมันเพี้ยนไปหมด อันนี้ผมมั่นใจว่า AI สร้างแน่นอน”
เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแยกแยะภาพจริงและภาพสังเคราะห์ (ต่อ)	อุปสรรคและภาวะทางจิตวิทยา	เผชิญภาวะระแวงสื่อจริง (Dividend of Distrust) เมื่อพบภาพข่าวที่มีความสมบูรณ์แบบเกินไป ดังคำสะท้อนจาก P1 ว่า “...รูปน้ำท่วมที่ดูสวย ๆ ผมทายว่าเป็น AI เพราะแสงมันสวยเกินไปจริง... กลายเป็นว่าตอนนี้รูปที่สวยเกินไปเราก็ไม่กล้าเชื่อแล้ว”

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมและทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	ประเด็นการวิเคราะห์	สรุปข้อค้นพบเชิงพฤติกรรมและทัศนคติจากผู้ให้ข้อมูล
เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้เท่าทันและความสามารถในการแยกแยะ	กลไกการชดเชยทักษะและการ ตรวจสอบบริบท	ระดับความรู้เท่าทันสื่อทำหน้าที่เป็น กลไกควบคุมพฤติกรรม โดยใช้ในการ ตรวจสอบเชิงบริบท (Contextual Verification) เข้ามาชดเชยขีดจำกัด ทางสายตา ดังพฤติกรรมของ P5 ที่ว่า “...ผมจะเช็คคอมเมนต์ใต้โพสต์ ก่อนว่ามีคนมาเตือนไหม หรือลอง เอาภาพไปค้นหาดูใน Google”
	แนวทางการป้องกันและภูมิคุ้มกัน ดิจิทัล	ความรู้เท่าทันส่งผลให้เกิดพฤติกรรม การยับยั้งชั่งใจและการระงับการส่ง ต่อข้อมูล (Information Suppression) ทันทีที่เกิดข้อสงสัย เพื่อป้องกันการกระจายข่าวปลอม

5. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลกับความสามารถในการแยกแยะภาพข่าวจริงและภาพ
ข่าวที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ของผู้เปิดรับสื่อดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. ระดับความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล โดยกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีการตระหนักรู้ต่อ
เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ในระดับพื้นฐาน แต่ยังพบข้อจำกัดด้านความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ
กลไกการสร้างภาพสังเคราะห์ที่แตกต่างจากการตัดต่อภาพแบบดั้งเดิม ทำให้เกิดช่องว่างทางความรู้ใน
การประเมินความเสี่ยงจากสื่อลวง

2. ความสามารถในการแยกแยะภาพข่าว โดยกลุ่มเป้าหมายมีความแม่นยำในการระบุภาพสังเคราะห์ที่มีจุดบกพร่องทางกายภาพอย่างชัดเจน ทว่ามักเกิดข้อผิดพลาดในการระบุภาพข่าวจริงที่มีความสมบูรณ์แบบทางทัศนศิลป์สูง โดยมักตัดสินว่าเป็นภาพที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์เนื่องจากมาตรฐานความสวยงามของดิจิทัล

3. ความสัมพันธ์เชิงพฤติกรรม โดยการเรียนรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลทำหน้าที่เป็นกลไกขัดเซยทักษะทางสายตา โดยผู้ที่มีระดับความรู้เท่าทันสูงจะเปลี่ยนจากพฤติกรรมการสังเกตจุดบกพร่องไปสู่การใช้ทักษะการตรวจสอบเชิงบริบทแวดล้อมเพื่อยืนยันข้อเท็จจริง

5.2 การอภิปรายผล

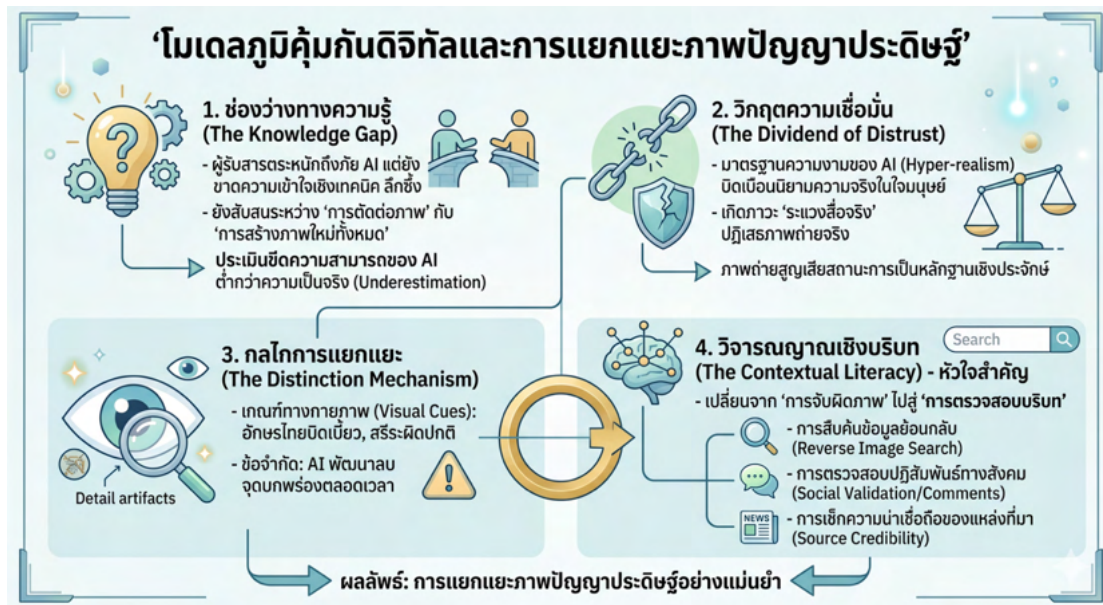
จากการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีในบทที่ 2 ดังนี้

ข้อค้นพบเกี่ยวกับระดับความรู้เท่าทันสื่อที่ยังคงมีช่องว่างทางเทคนิค สอดคล้องกับ ทฤษฎีช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap Theory) ของ Tichenor, Donohue และ Olien (1970) ที่อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความเข้าใจเชิงลึกในกลุ่มประชากรที่ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้เปิดรับสื่อวิทยาทอนตอนปลายซึ่งแม้จะมีสถิติการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์สูง แต่ยังคงขาดทักษะการเรียนรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ในระดับโครงสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Potter (2019) ส่งผลให้การตีความหมายของภาพถ่ายสังเคราะห์ยังคงอ้างอิงอยู่กับประสบการณ์เดิมมากกว่าการใช้หลักฐานเชิงเทคนิค

ในส่วนของพฤติกรรมตัดสินภาพข่าวจริงว่าเป็นภาพสังเคราะห์นั้น สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ ภาวะระแวงสื่อจริง หรือ Dividend of Distrust ตามแนวคิดของ Chesney และ Citron (2019) ที่ระบุว่าความแนบเนียนของดีฟเฟคส่งผลให้ความเชื่อมั่นในหลักฐานเชิงประจักษ์ลดลง ปรากฏการณ์นี้ได้สั่นคลอนสถานะของภาพถ่ายในฐานะ ดัชนีของความจริง (Indexicality) ตามแนวคิดของ Barthes (1981) เนื่องจากความสวยงามของสัจนิยมสังเคราะห์ได้บิดเบือนการรับรู้สถานะความเป็นจริงในใจผู้รับสาร จนทำให้ภาพถ่ายที่เป็นข้อเท็จจริงกลับถูกตั้งข้อสงสัยในระดับที่สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยืนยันว่าการรู้เท่าทันสื่อทำหน้าที่เป็นกลไกขัดเซยที่มีประสิทธิภาพผ่านพฤติกรรมการใช้ วิจารณ์ญาณเชิงบริบท (Contextual Literacy) ซึ่งช่วยให้ผู้รับสารก้าวข้ามขีดจำกัดทางประสาทสัมผัสในการแยกแยะความละเอียดของพิกเซล ไปสู่การตรวจสอบความสมเหตุสมผลของที่มา

และบริบททางสังคม ซึ่งเป็นกลไกภูมิคุ้มกันดิจิทัลที่สำคัญที่สุดในการรับมือกับความพว้าเหว่ของความจริงในอนาคต

ภาพ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและกระบวนการแยกแยะภาพปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยและข้อค้นพบที่สำคัญ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปปรับใช้ประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอด ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลด้านการสื่อสารและสารสนเทศควรพิจารณาส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลที่ปลอดภัยผ่านกลไกการฉีควัคซีนทางความคิดในระดับสาธารณะ โดยมุ่งเน้นการสร้างบรรทัดฐานใหม่ในสังคมออนไลน์ที่สนับสนุนพฤติกรรมการยับยั้งการกระจายสารสนเทศที่น่าสงสัยในทันที นอกจากนี้ควรมีการประสานความร่วมมือกับแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์และสำนักข่าวหลักเพื่อกำหนดมาตรฐานการติดป้ายกำกับสื่อสังเคราะห์ (AI-Labeling) อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อป้องกันความสับสนและรักษาความเชื่อมั่นในระบบนิเวศข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะช่วยยกระดับองค์ความรู้เท่าทันสื่อไปสู่การปฏิบัติการเชิงบวกในการป้องกันการแพร่ระบาดของข่าวปลอมในระดับโครงสร้าง

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะพลเมืองควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะวิจารณ์ญาณเชิงบริบทมากกว่าการสอนวิธีจับผิดจุดบกพร่องทางกายภาพเพียงอย่างเดียว เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีพัฒนาการในการลดข้อผิดพลาดทางเทคนิคลงอย่างต่อเนื่อง การฝึกอบรมจึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการตรวจสอบเชิงลึก เช่น การใช้เครื่องมือสืบค้นข้อมูลย้อนกลับ (Reverse Image Search) การตรวจสอบความสมเหตุสมผลของเนื้อหาข่าวสารร่วมกับเหตุการณ์แวดล้อม และการสังเกตปฏิสัมพันธ์ของสังคมออนไลน์ เพื่อมองหาร่องรอยเตือนพฤติกรรมสารสนเทศลวง ซึ่งทักษะเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นกลไกชดเชยที่ช่วยให้ผู้รับสารสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงจากสื่อสังเคราะห์ได้อย่างเท่าทัน

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปเห็นควรให้มีการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังสื่อสังเคราะห์ในรูปแบบอื่นที่ส่งผลกระทบต่อประสาทสัมผัสที่หลากหลายขึ้น เช่น วิดีทัศน์สังเคราะห์ (Deepfake Video) หรือสื่อเสียงที่สร้างโดยปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งอาจมีผลกระทบเชิงจิตวิทยาและพฤติกรรมการตัดสินใจที่ซับซ้อนกว่าสื่อภาพนิ่ง นอกจากนี้ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณในกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางภูมิภาคและระดับการศึกษาทั่วประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและสรุปผลในระดับมหภาค อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความมั่นคงทางสารสนเทศให้กับพลเมืองในยุคปัญญาประดิษฐ์ในระยะยาวต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร พลະสนธิ และ พงศกร พรวิรุณทร. (2567). การสังเคราะห์สมรรถนะการรู้เท่าทันนวัตกรรมสื่อดิจิทัลร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์. วารสารการสื่อสารและสื่อบูรณาการ.

จิตสุภา ฤทธิผลิน และ ธนัทศักดิ์ เทียมมนรา. (2567). โอกาสและความท้าทายของปัญญาประดิษฐ์ในอุตสาหกรรมกระจายเสียงและโทรทัศน์. สำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.).

- โชติรัตน์ ลิขนะพิชิตกุล. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตรวจสอบข่าวและการแบ่งปันข่าวปลอมด้านสุขภาพออนไลน์โดยไม่เจตนา. (การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตร มารศรี. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลให้บุคคลเชื่อ หรือแชร์บทความเท็จบนสื่อสังคม. (การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐวิภา สุขภิรมย์เกษม. (2561). การรู้เท่าทันสื่อและการตอบสนองต่อสื่ออินโฟกราฟิกของกลุ่มเจนเอเรชั่นวาย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิลุบล รูปหมอก. (2561). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลการวัด. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2565). รายงานผลการศึกษาวิจัยโครงการสำรวจพฤติกรรมและความรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ และดิจิทัล (MIDL) ของผู้สูงอายุในประเทศไทย. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- รัตนวัชร ดาสอน. (2567). มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับข้อมูลอันเป็นเท็จและข้อมูลบิดเบือนบนอินเทอร์เน็ต. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วชิรา สุวรรณวงศ์. (2565). แนวทางการพัฒนากิจกรรมรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์สำหรับ Generation Z ของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม. (การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภกาญจน์ ชยาพัฒน์ และ พุไทย วันหากิจ. (2568). รู้เท่าทัน “AI Deepfake” ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 10(1), 785-798.
- ศูนย์บริหารการรับแจ้งความออนไลน์. (2568). สถิติคดีออนไลน์ สะสมตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2568. กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

- สิรภพ เยาวะ. (2567). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพวาดโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI). สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2567). วิจัยชี้! คนไทยกว่า 36 ล้านถูกหลอกออนไลน์ Gen Y ตกเป็นผู้เสียหายมากที่สุด. ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ.
- อริชา วุฒิรังษี. (2564). การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (2540). การวิเคราะห์ระดับมีเดียลิตเตอเรซีของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. (ดุขฎิณิพนธ์ครุศาสตรดุขฎิณิบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ahmed, S. (2023). Navigating the maze: Deepfakes, cognitive ability, and social media news skepticism. *New Media & Society*, 25(5), 1108–1129.
- Banas, J. A. (2020). Inoculation Theory. In *The International Encyclopedia of Media Psychology*. Wiley.
- Center for Media Literacy. (2001). Literacy for the 21st century: An overview & orientation guide to media literacy education. Center for Media Literacy.
- Groh, M., et al. (2022). Human-AI Collaboration in Deepfake Detection. In *Proceedings of the CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.
- Jahanbakhsh, F., Zhang, A. X., Berinsky, A. J., & Karger, D. R. (2021). Exploring lightweight interventions to deepen news engagement on social media. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 5(CSCW1), 1-28.
- Köbis, N. C., Doležalová, B., & Soraperra, I. (2021). Fooled twice: People cannot detect deepfakes but think they can. *iScience*, 24(11), 103364.

- Kontos, I., Chryssanthopoulou, K., & Galanopoulos-Papavasileiou, I. (2025). Photojournalism in the Age of Deepfakes: The Role of Media Literacy and Ethical Standards in Restoring Trust in Visual Reporting. *The Journal of Communication and Media Studies*, 10(2).
- Liu, Y-K., Yao, S., Xi, T., & Lu, B-L. (n.d.). Human vs AI: How Digital Human News Anchors Affect Our Cognitive Processes?. Shanghai Jiao Tong University.
- McGuire, W. J. (1964). Inducing resistance to persuasion: Some contemporary approaches. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 1, pp. 191-229). Academic Press.
- Meel, P., & Vishwakarma, D. K. (2020). Fake news, rumor, information pollution in social media and web: A contemporary survey of state-of-the-arts, challenges and opportunities. *Expert Systems with Applications*, 153, 113466.
- Ng, et al. (2021). > Ng, Y. M. M., & Taeihagh, A. (2021). How does fake news spread? Understanding pathways of disinformation dissemination. *Policy and Society*, 40(2), 238-259.
- Nightingale, S. J., & Farid, H. (2022). AI-synthesized faces are indistinguishable from real faces and more trustworthy. *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)*, 119(8), e2120481119.
- Oliullah, M., & Murtuza, H. M. (2025). Exploring the impact of deepfakes on cognitive processing in political contexts: A systematic review. SSRN Preprint.
- Potter, W. J. (2004). *Theory of media literacy: A cognitive approach*. Sage Publications.
- Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2019). Fake news game confers psychological resistance against online misinformation. *Palgrave Communications*, 5, 65.
- Silverblatt, A. (1995). *Media literacy: Keys to interpreting media messages*. Praeger.

- Vaccari, C., & Chadwick, A. (2020). Deepfakes and Disinformation: Exploring the Impact of Synthetic Political Video on Deception, Uncertainty, and Trust in News. *Social Media + Society*, 6(1).
- Westerlund, M. (2019). The Emergence of Deepfake Technology: A Review. *Technology Innovation Management Review*, 9(11).